

در گفت‌وگو ی «ایران» با قائم مقام بنیاد ملی نخبگان طرح‌های بیست‌گانه این بنیاد برای پرورش استعدادهای برتر و نگهداشت نخبگان در کشور تشریح شد

تربیت هزار دانشمند جوان علوم پایه در ده سال آینده

علی حاجی موسی
خبرنگار

شناسایی، پرورش و جذب نخبگان در هر کشوری از امور مهم است از این جهت که می‌توان بخش مهمی از پیشرفت کشور را بر پایه این توانایی‌هایش برد. از سوی دیگر نگهداشت این نیروها که عموماً تا سطح تحصیلات عالی در کشور تحصیل می‌کنند اهمیت دارد. یکی از مهمترین بنیادهایی که این مسئولیت را به عهده دارد بنیاد ملی نخبگان است. با دکتر ناصر باقری مقدم قائم‌مقام بنیاد ملی نخبگان گفت‌وگویی داشتیم تا درباره طرح‌های این بنیاد برای شناسایی و پرورش نخبگان و همچنین نگهداشت آنها در کشور و کمک برای ارتقای جایگاه شغلی و اجتماعی آنها آشنا شویم.

دکتر باقری مقدم دارای دکترای مدیریت تکنولوژی سیاست‌گذاری علم و فناوری دانشگاه علامه طباطبایی است. در کارنامه اجرایی او ریاست اتاق فکر سیاست‌گذاری فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، قائم‌مقامی دبیرسناد نقشه‌جامع علمی شورای عالی انقلاب فرهنگی، معاون پژوهش و فناوری مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، معاون سیاست‌گذاری ستاد راهبردی اجرای نقشه جامع علمی کشور در شورای عالی انقلاب فرهنگی و ریاست مرکز شبکه ملی سیاست پژوهی علم، فناوری و نوآوری مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور به چشم می‌خورد.

آقای دکتر باقری در مورد اهداف و جهت‌گیری‌های بنیاد ملی نخبگان در دوره جدید برای ما بگویید؟

ما فکر می‌کنیم که گام دوم انقلاب اسلامی در چهل سال آینده بیشتر از هر چیزی به نیروی انسانی نیاز دارد. خب طبیعتاً بنیاد ملی نخبگان این وظیفه را دارد که افراد نخبه‌ای را تحویل جامعه دهد، البته افراد تا مرحله نخبگی باید سال‌ها ممارست کنند و تا قبل از این مرحله، ما به آنها عنوان مستعد را اطلاق می‌کنیم، یعنی کسی که استعدادی دارد و بعد به مراحل نخبگی و... می‌رسد. به همین لحاظ اگر نگاه زنجیره‌ای داشته باشیم، ما دوران قبل از دانشگاه (دانش آموزی) و دانشجویی و بعد از دانشگاه را با تعدادی از طرح‌های مختلف پوشش می‌دهیم که این طرح‌ها شامل شناسایی نخبگان، توانمندسازی آنها و ایجاد اثربخشی برای آنان در جامعه است که طبیعتاً هرچه به انتهای زنجیره (بخش پسادانشگاهی) نزدیک می‌شویم، طرح‌های توانمندسازی بیشتر می‌شوند. تعداد این طرح‌ها حدود ۲۰ عدد است که در یک کتابچه جمع‌آوری شده است، البته ما تفکیکی بین نخبگان داخل و خارج از کشور نداریم. راهبرایی که استعداد و بهره‌وشی داشته باشد، تلاش کند و برای کشور کار کند از نظر ما نخبه است؛ البته طبیعتاً ما برای بازگشت نخبگانی که خارج از کشور هستند، برنامه‌های جداگانه‌ای داریم، اما برای عزیزان داخل کشور ارزش بسیاری قابل هستیم و از ایشان پشتیبانی‌های لازم را انجام می‌دهیم.

در راستای شناسایی نخبگان در این دوره چه اقداماتی در دست اجرا است؟

در حوزه شناسایی، ما شیوه‌نامه‌های دقیقی داریم که استعدادهای برتر کشور را بشناسیم. بعد از این مرحله، به‌دنبال توانمندسازی این نخبگان هستیم. هر یک از این نخبگان، در یک یا دو حوزه ممکن است توانمند باشند اما در سایر حوزه‌ها نیاز به توانمندسازی وجود دارد. برای مثال نخبگان صنعتی ما عموماً باید در حوزه‌های مدیریتی و کسب و کار توانمند شوند و بتوانند توانایی خود را در حوزه فنی و مهندسی تبدیل به محصول کنند. در مرحله سوم هم همان‌طور که عرض شد، با ایجاد زیرساخت‌هایی مثل کمک به ایجاد

به او حقوق پرداخت خواهیم کرد تا دغدغه شغل نداشته باشد. خوشبختانه، اسمال با این طرح ۴۳ نفر از برگزیدگان المپیادها، وارد رشته‌های علوم پایه شدند که این اتفاق خوبی است و ان شاءالله سال آینده بتوانیم طرح را گذاشتیم تربیت هزار دانشمند جوان علوم پایه در ده سال آینده که البته این کمک‌ها به شرط پویایی علمی فرد و ماندن در مسیر علمی است چراکه در بنیاد به دنبال کمک بی‌جهت نیستیم، بلکه شخص باید تلاش نخبگانی نشان دهد که این کمک‌ها را دریافت کند و اگر بخواهد بعداً ثمرات این کمک‌ها را به کشور نرساند (برای مثال به خارج از کشور مهاجرت کند) باید هزینه‌های انجام شده را برگرداند؛ چراکه هدف از پرداخت پول بیت‌المال، تربیت دانشمند برای نفع رساندن به کشور است. این یکی از آن بیست طرح است. طرح دوم، طرح جذب نخبگان در دانشگاه‌هاست؛ طرح شهید شهرداری که نخبگان را به شرط کسب حداقل ۲۵۰ امتیاز از شاخص‌ها، به کارگروه‌های ارزیابی علمی معرفی می‌کند می‌توانند برای جذب به‌عنوان هیأت علمی به دانشگاه‌های مختلف مشورت‌شان احراز شده حدود ۶۵۰ نفر است که ما امیدواریم با این مصوبه، مشکل این ۲۰۰ نفر هم حل شود. ما سالانه براساس مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی، باید به بیست درصد جذب نخبگان در دانشگاه‌ها برسیم. این عدد حدود سالانه ۲۰۰ نفر است که امیدواریم از سال آینده بتوانیم به این عدد برسیم.

طرح دیگری هم دارید؟

طرح سومی هم داریم با عنوان طرح شهید احمدی‌روشن. در این طرح، برای اینکه نخبگان هم با مسائل کشور آشنا شوند و هم بتوانند حل مسأله کنند، هسته‌های حل مسأله با عضویت یک استاد و هیأت علمی و ۵ تا ۱۰ نفر از نخبگان تشکیل شده و روی مسائل مختلف کار می‌کنند. هزینه ۵۰ درصد از طرف بنیاد و ۵۰ درصد از طرف متقاضی تأمین می‌شود. دوستانی که این طرح را با موفقیت سپری کنند، حائز امتیاز نخبگی خواهند شد. اسمال ۵۰۰ طرح حل مسأله را در کشور شروع کردیم که نسبت به سال گذشته حدود ۲۰۰ مسأله بیشتر است. از این تعداد حدود دوسوم، متقاضی محور و یک‌سوم، مسائل مهم کشور و ناظر به آینده کشور است. یعنی حدود ۲۵۰ طرح از دستگاه‌ها در کل کشور (اعم از استانداری‌ها و مراکز صنعتی و...) طرح کرده‌اند. برنامه ما برای اسالی آینده رسیدن به ۸۵۰ طرح است. اولین فایده این طرح آشنایی نخبگان با حل مسأله است. از طرف دیگر مسائل دستگاه‌ها حل می‌شود. نکته سوم این است که شبکه‌سازی انجام می‌شود و این دوستان می‌توانند بعداً شرکت دانش‌بنیان تأسیس کنند و همین

کتاب، تولید مقاله، حضور در شرکت‌های دانش‌بنیان و... انجام دهند، به ازای فعالیت‌های نخبگانی ایشان در طول سال، به ایشان کمک هزینه پرداخت می‌شود. شیوه‌شناسایی این گروه به اینگونه است که دانشجویان مقاطع مختلف در سامانه سینا ثبت‌نام و مدارک خود را بارگذاری می‌کنند. پس از ارزیابی کارشناسان بنیاد، اگر شخص به امتیاز لازم برسد، برگزیده طرح معرفی می‌شود. تقریباً از هر هزار نفر ثبت‌نام‌کننده در این طرح، یک نفر برگزیده می‌شود. این طرح هم مربوط به دوره دانشجویی است. طرح دیگری داریم برای کسانی که دانش‌آموخته شدند و متقاضی تحصیل در دوره پسادکتری هستند. در این طرح که به نام شهید چمران مزین است، به دانش‌آموختگانی که دارای امتیاز نخبگانی باشند به مدت یک سال به اندازه حقوق یک استادیار پایه‌پژوهانه پرداخت می‌شود تا طرحی پژوهشی را به پیش ببرند. طرح شهید آشتیانی، برای دوستانی که از طریق طرح شهید شهرداری عضو هیأت علمی شده‌اند یا در کل هیأت علمی جوان هستند اجرایی می‌شود؛ این افراد اگر مراتب علمی را خوب در دانشگاه سپری کنند، گرندهای آغاز به کار دریافت می‌کنند تا بتوانند تجهیزات آزمایشگاهی خریداری کنند و هم پژوهانه‌ای به ایشان پرداخت می‌شود که بتوانند طرح‌های پژوهشی خود را به پیش ببرند. این طرح هم مربوط به دوران پس از جذب هیأت علمی ایشان است.

طرح دیگری تحت عنوان طرح استادان سرآمد داریم. اگر این اعضای هیأت علمی که در طرح شهید شهرداری جذب شده‌اند به مرحله استادی برسند، حداقل دو دانشجوی پسادکتری در اختیار ایشان قرار می‌گیرند و ما در طرح علامه طباطبایی

با توجه به جمعیت هشتاد و پنج میلیون نفری کشور، اگر ما از هر هزار نفر یک نفر را نخبه بدانیم، ۸۵ هزار نخبه و اگر از هر صد نفر یک نفر را نخبه بدانیم، هشتصد و پنجاه هزار نخبه در کشور وجود دارد. یکی از سیاست‌های سند نخبگان که مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی است، حرکت از عالی محدود به سمت خوب گسترده است

فرایند را ادامه دهند و نکته آخر هم کسب امتیاز نخبگی توسط دانشجویان است که این امتیاز در تسهیلات مختلف بنیاد مورد استفاده قرار می‌گیرد. یکی از مهم‌ترین تسهیلات ما، طرح جایگزینی خدمت است که تحت عنوان طرح شهید صیاد شیرازی اجرایی می‌شود. دوستانی که در طرح‌های بنیاد فعالیت می‌کنند و امتیاز نخبگانی کسب می‌کنند، کسب کنند، می‌توانند به جای دوره سربازی یک طرح پژوهشی در یکی از دستگاه‌های اجرایی کشور انجام دهند. این طرح بشدت مورد استقبال بوده و تا کنون حدود ۲۰ هزار نفر در طول ۱۰ سال گذشته از نخبگان کشور از این طرح استفاده کرده‌اند. این طرح محدودیت در حوزه مدرک تحصیلی هم ندارد و مربوط به دوران دانش‌آموختگی است.

طبق بررسی ما، یکی از مهم‌ترین مشکلات نخبگان شغل آنهاست. از طرف دیگر همه نمی‌توانند از طریق طرح شهید شهرداری جذب هیأت علمی شوند. در دولت سیزدهم ما مصوبه‌ای از هیأت دولت گرفتیم برای جذب نخبگان در دستگاه‌های اجرایی. در این طرح سالانه هزار نفر از نخبگان، شناسایی، توانمند و دستگاه‌های اجرایی گسیل می‌شوند. در این طرح که با همکار سازمان اداری و استخدامی کشور انجام می‌شود، تا کنون هزار نفر شناسایی و ارزیابی شخصی و شغلی شده‌اند و الان در حال انجام فرایند توانمندسازی هستند و امیدواریم با کمک سازمان اداری و استخدامی در بدنه اجرایی کشور جذب می‌شوند.

یکی دیگر از مهم‌ترین مشکلات نخبگان، مسکن است. مخصوصاً در شهرهای بزرگ. در طرح هزار واحد مسکونی برای نخبگان، زمین‌های دانشگاه‌هایی که علاقه‌مند باشند در اختیار بنیاد ملی نخبگان قرار می‌گیرد و بنیاد به صورت مشارکتی منابع ساخت مسکن را تأمین می‌کند. در مرحله آخر خانه‌های ساخته شده به‌صورت اجاره به شرط تملیک در اختیار نخبگان قرار می‌گیرد و زمین در تملک دانشگاه باقی می‌ماند. این طرح هم اسمال آغاز شده است و سالانه هزار واحد مسکونی ساخته خواهد شد. برای مثال در دانشگاه شریف، تا ۵۰۰ واحد مسکونی پیشرفت کرده است، تخصیص زمین توسط هیأت امنای دانشگاه انجام شده، تاهامات با شهرداری انجام شده و امیدواریم تا آخر امسال این طرح کلید بخورد.

طرح هزار دانشمند جوان، طرح هزار حل مسأله، طرح هزار واحد مسکونی برای نخبگان و طرح هزار استخدام، را در طرحی به‌عنوان «طرح هزار» بنیاد ملی نخبگان نامگذاری کرده‌ایم. طرح بعدی، طرح توسعه توانمندی‌های دانشجویان مستعد است با عنوان طرح شهید زوایی که امسال حدود ۴۰۰۰ نفر از دانشجویان مقاطع مختلف تحصیلی را مورد حمایت قرار داده است. این دانشجویان، هر فعالیت علمی اعم از تألیف

اینها، کانون‌های نخبه پرور دانش آموزی در کشور ایجاد می‌کنیم که اسمال ان‌شاءالله ۲۵۰ کانون را در کشور شناسایی و حمایت می‌کنیم که در قالب بسیج، مساجد و مراکز فرهنگی، به برگزاری دوره‌های توانمندسازی دانش‌آموزان اقدام کنند. برای یک گروه دیگر که جزو مناطق کمتر برخوردار هستند یا جزو خانواده‌های بی‌بضاعت هستند، طرح مشترکی با کمیته امداد داریم؛ یعنی دانش‌آموزانی که به نظر می‌رسد به دلیل مشکلات مالی به کانون‌های نخبه پرور مراجعه نمی‌کنند در این طرح از طریق تقاطع‌گیری دانش‌آموزان با لیست افراد تحت پوشش کمیته امداد شناسایی، حمایت‌ها صورت می‌گیرد.

طرح دیگر ما در این حوزه، طرح مراجعه به خانواده و مناطق کمتربرخوردار است که با کمک ستاد اجرایی فرمان امام (ره) و بنیاد احسان انجام می‌شود و در این طرح، به خانواده‌های بی‌بضاعت مراجعه شده و بسته‌های آموزشی در اختیار ایشان قرار می‌گیرد. اینگونه امیدواریم بخش مهمی از بچه‌های مستعد کشور را تحت پوشش قرار دهیم.

در واقع این بسته‌ها صرفاً کمک آموزشی هستند؟

این طرح در چهار ساحت است. در واقع ما این بسته را بسته فقط آموزشی نمی‌دانیم، بلکه بسته توانمندسازی فرهنگی-اجتماعی می‌دانیم. بحث‌های رهبری، اخلاق اجتماعی و مسائل فرهنگی هم در کنار آموزش وجود دارد و توانمندی را از ابعاد مختلف مدنظر قرار داده‌ایم. معتقدیم بچه‌های این کشور هم از لحاظ علمی و هم از لحاظ فرهنگی-اجتماعی باید مورد حمایت قرار گیرند.

این بسته طراحی شده؟

بله. در حال رایزنی با بنیادهای مختلف هستیم. ما اسمال این کار را شروع کردیم و ان‌شاءالله نتایج آن را در سال آینده مشاهده خواهیم کرد. تا قبل از این، ما فقط هدایات و پشتیبانی و توانمندسازی را در مدارس سمپاد و نمونه مردمی دنبال می‌کردیم که آن طرح هم خیلی خوب است و باید در جای خود پیگیری شود، اما به‌دلیل محدودیت‌هایی که مدارس سمپاد و نمونه مردمی دارند، بخشی از استعدادهای برتر به این مدارس راه پیدا نمی‌کنند که برای آنها طرح دوم را داریم و بخشی هم که به علت مشکلات مالی مراجعه نمی‌کنند که آنها را به‌صورت ویژه در دستور کار قرار می‌دهیم. اینها طرح‌های ۱۴۰۱ است که هنوز به‌خروشی نرسیده‌اند، اما جزو طرح‌های ذیل طرح شهاب هستند که برای دانش‌آموزان مستعد اجرایی خواهد شد. غیر از آن برای آشنایی دانش‌آموزان با پیشرفت‌های کشور طرح ایران گشت را داریم که شامل بازدید دانش‌آموزان از مراکز صنعتی و... می‌شود.

این همان طرح پیشرفت و امید است؟

بله. در واقع قبل از این ما همین طرح را اجرا می‌کردیم و الان اسم آن را پیشرفت و

امید گذاشته‌اند. طرح‌های ایران مرز پژوهش، ایران گشت، اردوهای پیشرفت و امید و... در واقع با هم تفاوت چندانی ندارند. در این راستا چند صد اردو در سال برگزار می‌شود.

چند سال است که این اردوها را برگزار می‌کنید؟

حدود هفت تا هشت سالی می‌شود اما رسانه‌ای نشده. یکی از اتفاقاتی که اینجا افتاده، این بوده که بنیاد اصرار نداشته کار رسانه‌ای کند. در دوره جدید بنا بر فرموده رهبری و مسئولان کشور، کارهای انجام شده را شفاف قرار دادند کم نیستند. ما تلاش می‌کنیم با حمایت‌هایی که انجام می‌دهیم (کمک‌هایی که از جنس توانمندسازی هستند نه اعانه) این افراد مسیر رشد و تعالی را طی کنند و به سمت اثربخشی و توانمند شدن حرکت کنند.

اواخر، بنیاد تفاهمنامه‌ای را نیز با وزارت کشور داشت که طی این تفاهمنامه وزارت کشور از طریق استانداردها، دستگاه‌ها را ملزم کند که از پنج نفر نخبه به‌عنوان مشاور استفاده کنند.

درباره آخرین وضعیت طرح شهاب در حوزه دانش‌آموزی نیزی می‌گویید؟

در حوزه دانش‌آموزی، ما طرحی داریم تحت عنوان طرح شهاب که نیمه اول آن که شناسایی بوده انجام گرفته و نیم رخ هم می‌رسند، چند صد نفر آنها کار می‌کنند. طرح دیگری در حوزه استادان داریم که برگزیدگان طرح شهید شهرداری شامل آن می‌شوند. در طرح شهید بهشتی، چند استاد سرآمد یا اعضای هیأت علمی به حل مسائل مهم کشور می‌پردازند. در این طرح مسائل پیچیده‌تر و سنگین‌تری مطرح می‌شود.

طرح هزار دانشمند جوان، طرح هزار واحد مسکونی برای نخبگان، طرح هزار حل مسأله، طرح هزار واحد مسکونی برای نخبگان و طرح هزار استخدام، را در طرحی به‌عنوان «طرح هزار» بنیاد ملی نخبگان نامگذاری کرده‌ایم. طرح بعدی، طرح توسعه توانمندی‌های دانشجویان مستعد است با عنوان طرح شهید زوایی که امسال حدود ۴۰۰۰ نفر از دانشجویان مقاطع مختلف تحصیلی را مورد حمایت قرار داده است. این دانشجویان، هر فعالیت علمی اعم از تألیف